

Correctievoorschrift VMBO-GL en TL

2026

tijdvak 2

maatschappijkunde CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 tot en met 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goedgekeurd worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

Toelichting status correctievoorschrift

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

Verkeer tussen examinerator en gecommitteerde (eerste en tweede corrector)

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

Toelichting aanvullingen op het correctievoorschrift

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking:

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout:

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen. Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de n-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Politiek en beleid

1 A

2 B

3 **maximumscore 1**

De wet is progressief, omdat (voorbeeld van een juist antwoord) het een breuk is met de traditionele waarden waarin homoseksualiteit niet geaccepteerd wordt / er nu meer persoonlijke vrijheid is bij een morele/ethische kwestie.

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen bij een juiste keuze en bijbehorende juiste uitleg.

4 **maximumscore 1**

Thailand is een monarchie, omdat in tekst 2 staat dat de koning de wet heeft ondertekend / Thailand een koning heeft.

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen bij een juiste keuze en bijbehorende juiste uitleg.

5 B

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 2

Juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):

Ik kies de christendemocratische stroming.

De zin die daarbij past is (een van de volgende):

- Kamerlid Bontenbal is er blij mee dat de partijen veel woningen willen bouwen, maar hij vindt ook dat het akkoord "veel ik en weinig gemeenschapszin" uitstraalt.
- Volgens haar bevat het akkoord "allemaal maatregelen die slecht zijn voor de natuur, voor het klimaat en voor de rechtsstaat".

Ik kies de ecologische stroming.

De zin die daarbij past is: Volgens haar bevat het akkoord "allemaal maatregelen die slecht zijn voor de natuur, voor het klimaat en voor de rechtsstaat".

Ik kies de sociaaldemocratische stroming.

De zin die daarbij past is (een van de volgende):

- Tweede Kamerlid Timmermans zegt dat "uiteindelijk de gewone mensen de rekening betalen voor de aandeelhouders en de directeuren".
- Hij heeft er scherpe kritiek op dat het minimumloon niet omhoog gaat en dat er plannen zijn om de duur van de Werkloosheidswet te verkorten.

per stroming met bijpassende zin

1

7 maximumscore 1

(nummer) 3 en (nummer) 4

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen als beide antwoorden juist zijn.

8 maximumscore 2

1 = ambtenaren

2 = staatssecretarissen

3 = het parlement

4 = kabinetscrisis

indien vier antwoorden juist

2

indien drie of twee antwoorden juist

1

indien minder dan twee antwoorden juist

0

9 C

Vraag	Antwoord	Scores
10	maximumscore 1 Een van de volgende: – de inrichting van het landelijk gebied – zorgen voor een bereikbare regio – aanleg en onderhoud van provinciale wegen – ruimtelijke ordening	
11	C	
12	maximumscore 2 1 = Europees Parlement 2 = Europese Commissie 3 = Europese Commissie 4 = Europees Parlement indien vier antwoorden juist indien drie of twee antwoorden juist indien minder dan twee antwoorden juist	 2 1 0
13	C	
14	maximumscore 2 • De fase in het proces van politieke besluitvorming is fase 2, • want (voorbeelden van een juist antwoord): – een definitief besluit valt pas na de proef. – met de proef wordt onderzocht of nieuw beleid effectief is. – met de proef wordt de haalbaarheid van het plan onderzocht. – na de proef kan de overheid bepalen of er voldoende draagvlak is voor eenrichtingsverkeer.	 1 1
15	maximumscore 2 1 = wel 2 = wel 3 = niet 4 = wel indien vier antwoorden juist indien drie of twee antwoorden juist indien minder dan twee antwoorden juist	 2 1 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Criminaliteit & rechtsstaat

16 C

17 maximumscore 1

Een van de volgende:

- “Goed dat uw vrouw de politie heeft gewaarschuwd. En heel goed dat u werk heeft gemaakt van uw depressieve gedachten”, zegt de officier.
- Zij eist 9 maanden voorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid met twee jaar proeftijd en 50 uur taakstraf.

18 maximumscore 2

- Een beschermende factor is het hebben van een baan. 1
Deze is te herkennen in de tekst, want (voorbeeld van een juiste uitleg) de man zegt te werken in Amsterdam / de man had zonder rijbewijs niet meer kunnen werken.
- Een andere beschermende factor is het hebben van een relatie. 1
Deze is te herkennen in de tekst, want (voorbeeld van een juiste uitleg) zijn vrouw is bij de rechtszitting aanwezig / want zijn vrouw heeft de politie gewaarschuwd (toen hij onder invloed achter het stuur zat).

Opmerking

Een scorepunt alleen toekennen als de uitleg past bij de genoemde beschermende factor.

19 C

20 A

21 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het uitgangspunt is dat de overtreding/het strafbare feit aan de dader te wijten moet zijn.
- Het uitgangspunt is dat er rekening wordt gehouden met de omstandigheden (zoals overmacht).

22 C

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

- Soort gevolg 1: materiële gevolgen, en dit blijkt uit deze zin:
Geld, sieraden, schilderijen: alles van waarde werd meegenomen uit de woning van een oudere bewoonster van Nijmegen-Oost. 1
- Soort gevolg 2: immateriële gevolgen, en dit blijkt uit deze zin (een van de volgende): 1
 - Een groot gevoel van schaamte en een fikse deuk in het vertrouwen.
 - Natuurlijk kun je je daarna wel voor de kop slaan dat je zo dom bent geweest, maar deze gasten gaan zó geraffineerd te werk.

Opmerking

Een scorepunt alleen toekennen als de zin past bij het soort gevolg.

24 A

25 maximumscore 1

adviseren van de rechtbanken en het Openbaar Ministerie over daders en verdachten

26 C

27 maximumscore 2

- De bindingstheorie is van toepassing, 1
- want in de tekst staat dat (voorbeeld van een juiste uitleg) Adje door de invloed van muziek en muzikale mensen gestopt is met criminaliteit. 1

28 B

29 maximumscore 2

- De cijfers in tekst 13 zijn afkomstig uit: politiestatistieken 1
- Een andere manier van meten (een van de volgende): 1
 - slachtofferonderzoek
 - daderonderzoek
 - de Veiligheidsmonitor

30 A

Vraag	Antwoord	Scores
31	maximumscore 2	
	Het kenmerk is dat het handelen van een overheid altijd gebaseerd moet zijn op een wet / het legaliteitsbeginsel,	1
	want (voorbeeld van een juiste uitleg) bij iedere nieuwe drugssoort is er nieuwe regelgeving nodig / als de samenstelling van een drug verandert, is het volgens de wet een andere soort en dus niet verboden / producenten van nieuwe drugssoorten kunnen niet worden gestraft zolang deze soort niet verboden is.	1
32	B	
33	maximumscore 2	
	Kenmerk: (veelvoorkomende criminaliteit veroorzaakt) veel schade	1
	Dit blijkt uit tekst 15, want (voorbeeld van een juist antwoord): De schade bedraagt inmiddels enkele tienduizenden euro's.	1
	of	
	Kenmerk: (veelvoorkomende criminaliteit is) hinderlijk en bevordert gevoelens van onveiligheid.	1
	Dit blijkt uit tekst 15, want (voorbeeld van een juist antwoord): HTM liet trams vanwege de incidenten al meerdere keren een halte eerder stoppen.	1

Analyse maatschappelijk vraagstuk: Nederlanders zitten te veel

34 maximumscore 4

Juiste combinaties van kenmerk met bijpassende uitleg (twee van de volgende):

Kenmerk: De oplossingen van een maatschappelijk vraagstuk kunnen voortkomen uit acties of maatregelen van maatschappelijke organisaties of door gezamenlijk optreden van burgers. Het probleem kan ook worden aangepakt door de overheid.

Dit blijkt uit tekst 1, want (voorbeelden van een juiste uitleg)

- TNO heeft onderzoek gedaan en vindt de uitkomst reden genoeg om de zitcultuur te willen veranderen.
- de Beweegalliantie, een initiatief van de overheid, geeft aanbevelingen om minder te zitten en meer te bewegen.

Kenmerk: Er bestaan verschillende meningen over de oplossing van het probleem; betrokken burgers/groeperingen hebben verschillende waarden, normen en belangen.

Dit blijkt uit tekst 1, want (voorbeelden van een juiste uitleg)

- TNO is duidelijk over de oplossing, namelijk minder zitten / méér bewegen.
- TNO vindt dat werkgevers een verantwoordelijkheid hebben om werknemers meer te laten bewegen.
- Erik Lenselink legt uit dat hij het goed vindt dat leerlingen op scholen regelmatig tot bewegen worden aangezet.

Kenmerk: Het vraagstuk krijgt de aandacht van de media en het krijgt daardoor de aandacht van de publieke opinie en de overheid. Een groep mensen of organisatie brengt het vraagstuk onder de aandacht van de media.

Dit blijkt uit tekst 1, want (voorbeeld van een juiste uitleg) Trouw heeft er een artikel over geschreven.

per juist kenmerk

1

per juiste bijpassende uitleg

1

Opmerking

Voor een uitleg mag alleen een scorepunt worden toegekend als het gekoppeld is aan het juiste kenmerk.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

35 maximumscore 1

Een van de volgende:

- beschikken over kennis / deskundigheid
- toegang tot en gebruik maken van de media
- zitting hebben of deel uitmaken van adviesorganen

36 maximumscore 2

- De sociaal-culturele invalshoek is te herkennen, want er staat dat volgens TNO de cijfers reden genoeg zijn 'om de zitcultuur in Nederland om te buigen naar een beweegcultuur'. 1
- En de veranderings- en vergelijkende invalshoek is te herkennen, want er staat dat Nederlanders van alle Europeanen het meest zitten. 1

Opmerking

Een scorepunt alleen toekennen bij een combinatie van juiste antwoorden.

37 maximumscore 1

In deze zin is een frame te herkennen (een van de volgende):

- Nederland is Europees kampioen stilzitten, maar al dat zitten brengt grote gezondheidsrisico's met zich mee.
- "Te veel zitten is een pandemie."

Het doel van dit frame is om (voorbeelden van een juist antwoord)

- mensen bewust te maken dat te veel zitten heel slecht is voor de gezondheid.
- de uitzonderlijkheid van te veel zitten duidelijk te maken.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij een combinatie van juiste antwoorden.

38 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord:

- De socialiserende functie is dat via de media waarden en normen worden overgedragen / cultuur wordt overgedragen (aan het publiek). 1
- De afbeelding kan die functie hebben, omdat er in de afbeelding normen te lezen zijn die moeten voorkomen dat je te veel stilzit. De lezers zouden deze normen kunnen gaan overnemen om een gezondere leefstijl te bereiken. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

39 maximumscore 1

Een van de volgende:

- “Wellicht zijn wij wel het land van Europa waar het allermeeest wordt gewerkt.”
- “Nederland heeft de meest gejaagde maatschappij van Europa, waar werkgevers mensen geen tijd gunnen om te bewegen.”

40 maximumscore 1

Tekst 3 voldoet wel aan dit criterium, want (voorbeeld van een juiste uitleg) de meningen staan in de tekst tussen aanhalingstekens aangegeven.

41 maximumscore 2

- Een uitgangspunt van de liberale stroming (een van de volgende): 1
 - eigen verantwoordelijkheid
 - individuele vrijheid
 - beperkte overheidsinvloed / passieve overheid
- Citaat (een van de volgende): 1
 - “Dit is voor iedereen de eigen verantwoordelijkheid. Leg dit niet bij de werkgever neer”.
 - “De meesten vinden het niet nodig dat de overheid Nederlanders stimuleert om minder op hun kont te blijven zitten”.

42 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden:

- Ik ben **voor** verplichte regels voor basisscholen om te veel zitten van leerlingen tegen te gaan, omdat te veel zitten zonder onderbreking niet goed is voor de leerlingen. 1
- Een waarde die bij mijn argument past, is gezondheid. 1

of

- Ik ben **tegen** verplichte regels voor basisscholen om te veel zitten van leerlingen tegen te gaan, omdat basisscholen zelf moeten kunnen bepalen of ze leerlingen meer laten bewegen. 1
- Een waarde die bij mijn argument past, is vrijheid / eigen verantwoordelijkheid. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 22 juni.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	bron: digitaalburg.com van 27 februari 2025
tekst 2	bron: nos.nl van 18 juni 2024
tekst 3	bron: nos.nl van 16 mei 2024
tekst 4	bron: Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling
tekst 5	bron: regio8.nl van 23 mei 2024
tekst 6	bron: gelderlander.nl van 18 oktober 2024
afbeelding 1	bron: Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling - verkiezingsuitslagen.nl
tekst 7	bron: bd.nl van 3 april 2024
tekst 8	bron: nos.nl van 21 oktober 2024
tekst 9	bron: ad.nl van 27 september 2024
tekst 10	bron: gelderlander.nl van 24 maart 2024
tekst 11	bron: tubantia.nl van 3 oktober 2024
tekst 12	bron: ad.nl van 10 september 2024
tekst 13	bron: crimesite.nl van 31 oktober 2024
tekst 14	bron: nos.nl van 16 januari 2024
tekst 15	bron: nos.nl van 5 april 2023
bijlage	
tekst 1	bron: trouw.nl van 15 maart 2024
tekst 2	bron: wnl.tv van 15 maart 2024
afbeelding 1	bron: kenniscentrumsportenbewegen.nl, 2024
tekst 3	bron: telegraaf.nl van 29 februari 2024